

De theorie achter “we own the school”

---

de taxonomie van eigenaarschap

***Een onderzoek naar eigenaarschap van leren van leerlingen
op verschillende typen scholen.***

Inhoud

1. Inleiding.....	2
2. Context.....	2
3. Theoretisch kader	3
a) Definitie.....	3
b) Het taxonomie model	4
4. Uitwerking.....	5
a) Typering	5
b) Het spel	7
5. Vervolgonderzoek	8
a) Onderzoeksvraag	8
b) Leerling enquête	8
c) Data.....	8
d) Het spel	9
e) De Keuzewijzer.....	9
f) Diepte interviews	9
g) Analyse.....	9
6. Literatuur en Bronnen.....	10

1. Inleiding

“Eigenaarschap van het leren” van leerlingen is een begrip dat ons vanaf het begin heeft gefascineerd. Dat is niet vreemd omdat wij, de onderzoekers, onze gemeenschappelijke wortels hebben in het “vernieuwend onderwijs”. Het gaat dan om scholen waar over het algemeen “eigenaarschap van leren” een belangrijk element is in het onderwijskundig vocabulaire.

Maar het denken van de onderwijs-vernieuwingsbewegingen van de afgelopen 90 jaar hebben heel het Nederlands onderwijs geraakt. Begrippen als: het kind centraal, worden wie je bent, intrinsieke motivatie, gepersonaliseerd leren, differentiatie en leerling aan het stuur, zijn inhoudelijk aan elkaar verwant en gemeengoed geworden. In de meeste “missies” van scholen vind je de termen terug en op de websites van scholen wordt de uitwerking ervan wervend beschreven.

Ook “eigenaarschap van leren” past in dat rijtje verwante begrippen dat op de meeste scholen als een nastrevenswaardig wordt gezien. Maar wat wordt er precies met dat begrip bedoeld, hoe krijgt dat binnen verschillende scholen een plaats en hoe kunnen scholen dat gebruiken om het onderwijs te verbeteren. Die vragen waren het vertrekpunt van de groep die zich met dit onderzoek bezig houdt.

2. Context

De groep bestond uit vertegenwoordigers van vier Pleion scholen (platform voor eigentijd onderwijs) die in september 2016 met elkaar in een Leerlab vormden. De leerlabs waren een initiatief van de VO-raad en wordt uitgevoerd door Schoolinfo en had als doel scholen op inhoudelijk niveau met elkaar te verbinden en kennis & expertise te genereren die het gehele veld ten goede zou komen. De groep scholen die allen behoorden tot Pleion hebben met elkaar in dit Leerlab samengewerkt om haar begrip van het thema “eigenaarschap van leren” te verdiepen.

Het Leerlab heeft na een eerste verkenning van het begrip en de betekenis daarvan op de eigen scholen zich gericht op het beschrijven van het begrip. Een definitie werd geformuleerd en er werd een taxonomie ontwikkeld om typen scholen te karakteriseren. Om onze veronderstellingen te onderzoeken werd een spel ontwikkeld waardoor leerlingen, docenten en leidinggevenden met elkaar in gesprek konden gaan en wij ons denken konden verdiepen. Het spel werd op diverse scholen en op diverse platforms gespeeld en gepresenteerd op de ICSEI 2018 in Singapore. Inmiddels is er met de opgedane ervaring een tweede versie van het spel ontwikkeld.

De onderzoeksgroep heeft inmiddels, na het beëindigen van de looptijd van het Leerlab-traject, een doorstart gemaakt als een semi-zelfstandige entiteit onder de vlag van schoolinfo. Het is het voornemen om door te gaan met haar activiteiten. Het gaat daarbij om het bevorderen van de discussie middels het spel dat op veel scholen gespeeld wordt, het ontwikkelen van een “community of ownership”, het begeleiden van scholen bij vragen omtrent eigenaarschap en om het voortzetten van het onderzoek.

3. Theoretisch kader

a) Definitie

“Eigenaarschap van leren” is een begrip met vele dimensies. Zoekend naar een passende definitie voor ons onderzoek bleven we steeds op nieuwe perspectieven uitkomen. We hebben uiteindelijk een hybride, of nog beter gezegd, een gelaagde definitie ontworpen die past bij het kijken naar de theoretische en praktische aspecten van het begrip. Onze definitie bestaat uit een viertal kernen die elkaar omsluiten.

Kern 1: Eigenaarschap is een persoonlijke ervaring bij het leren

De ervaring kenmerkt zich doordat er sprake is van “diep leren”, het samen gaat met een “flow” ervaring en er van een zgn. “growth mindset” sprake is. Dit is verbonden met de theorieën van M. Csikszentmihalyi, Carol Dweck en anderen.

Kern 2: Eigenaarschap heeft betrekking op het gedachtengoed dat de persoonlijke ontwikkeling en het leren zichtbaar is in competentie, autonomie en relatie.

Dit is verbonden met de theorieën van Luc Stevens, John Hattie en Gert Biesta.

Kern 3: Eigenaarschap is een richtinggevend concept een leeromgeving of leeractiviteit, waarbij een optimum wordt nagestreefd van leermogelijkheden en wensen.

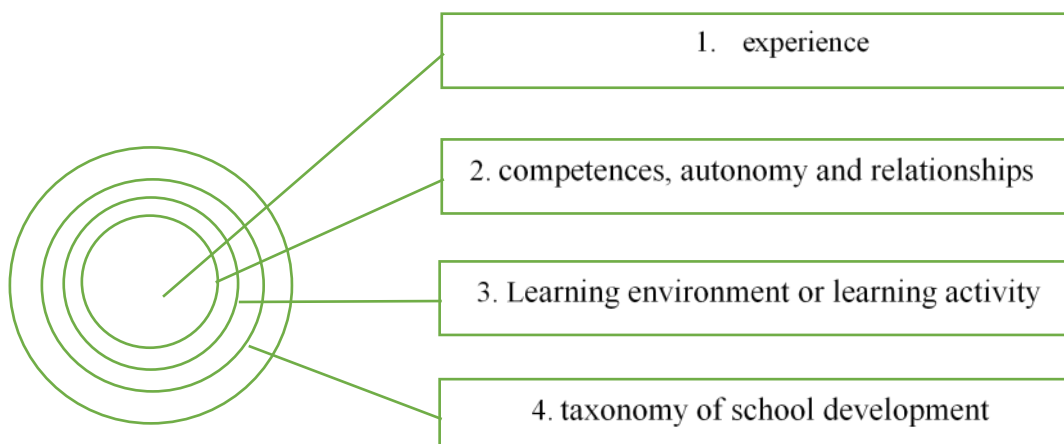
Het is verbonden met het streven naar onderwijsvernieuwing en het creëren van een professionele leergemeenschap.

Kern 4: Eigenaarschap is zichtbaar in een taxonomie van schoolontwikkeling.

Er zijn verschillende scholen te typeren waarbij eigenaarschap op het niveau van leerlingen, leeractiviteiten en leeromgeving en organisatie verschilt.

De vier kernen van de definitie kunnen in een diagram worden weergegeven waarbij de afstand tot het persoonlijke niveau van de leerling steeds groter wordt.

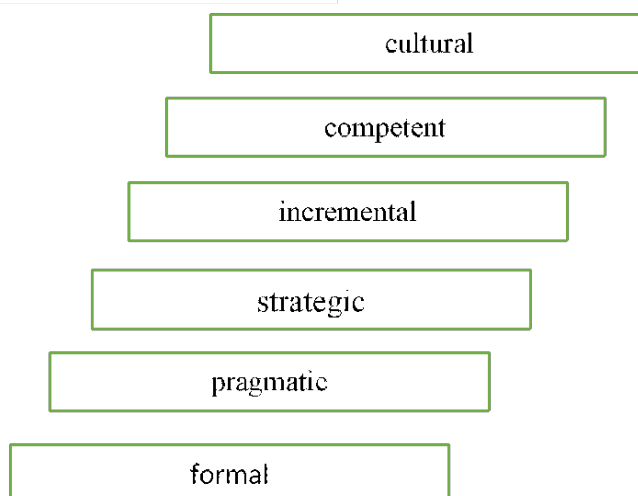
The ownership 4 core principles:

b) Het taxonomie model

Het model is ontstaan uit de ervaringen van de onderzoekers met traditionele en vernieuwende scholen. Er is bij het ontwerpen gebruik gemaakt van een model van John Macbeath dat hij ingezet om ontwikkelingen van scholen rond "Distributed leadership" te beschrijven. (MacBeath, J 2006, *a matter of practice*) Het model beschrijft zes verschillende typen scholen met eigen karakteristieken: formeel, pragmatisch, strategisch, incrementeel, competent en cultureel. De rangschikking van de typen scholen kent geen oplopende kwalificering. Het WOTS-model schetst 6 verschillende maar gelijkwaardige onderwijs praktijken.

The taxonomy of ownership

4. Uitwerking

a) Typering

De zes verschillende typen scholen zijn hieronder beschreven. We noemen dit de narratieve beschrijving.

De traditionele school:

Formeel

De verdeling van de rollen en taken in de school zijn zeer traditioneel.

- Formele regels vormen het adagium.
- De docent heeft op natuurlijke wijze de leiding, de leerling volgt.
- Eigenaarschap in de school is bijvangst, de organisatie staat voorop.
- Hiërarchie is leidend en wordt steunend ervaren.
- Delegeren van verantwoordelijkheid verloopt in heldere structuren, veelal top-down.
- Verantwoording en regelmaat geven een werksfeer aan.
- Weten waar je aan toe bent is normaal en prettig.
- Opdrachten worden uitgevoerd vanuit gezonde discipline.
- De school heeft veiligheid en betrouwbaarheid als kernwaarden

De warme -ons kent ons- school:

Pragmatisch

Een ad hoc toewijzen van rollen, taken en verantwoordelijkheden.

- Pragmatische cultuur: oplossingsgericht, reactief, vlot en informeel.
- Persoonlijke relaties zijn belangrijk. Er zijn ouwe getrouwen. We kennen elkaar.
- Er is ruimte voor informele momenten
- Sportclub, feestcommissie en de excursie-teams spelen een belangrijke rol in de school.
- Klassenvertegenwoordigers hebben een podium.
- Warme school met goede werkverdeling.
- Verantwoordelijkheden worden gezamenlijk gedragen. Vele handen maken het werk licht.
- Sommige leerlingen mogen wat meer bij de docenten waarmee ze vertrouwd zijn.
- Er is een sfeer van veiligheid en er worden weinig risico's genomen.
- De cultuur is intuïtief en is sterk geïnternaliseerd.
- Men verspilt geen energie, we gebruiken de ervaringen.

De moderne school: een geoliede machine:

Strategisch

Een planmatige verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden.

- Het is duidelijk wat ieders rollen, taken en verantwoordelijkheden zijn.
- Doelgericht mensen inzetten.
- Opleiden voor de volwassen wereld.
- Er is een cultuur van erkende verschillen.
- Waarden komen voor, zoals te moeten leren om teamspeler te zijn.
- Taken toekennen aan talenten, specialisten en sterke schouders.
- Taken worden benoemd, toebedeeld en cyclisch geëvalueerd.
- Leerlingen hebben duidelijke taken en verantwoordelijkheden: bijv: de leerlingenraad, de schoolvereniging of het schoonmaakrooster.
- Het onderwijs is goed georganiseerd. Er is duidelijkheid over huiswerk, lesdoelen, testen, PTA en examen eisen.
- De lange termijn ontwikkeling van leerlingen is een kernwaarde.

De bewuste school:

Incrementeel

Een verdeling van rollen en taken met als doel het eigenaarschap te ontwikkelen.

- Het is de visie van de school dat persoonlijke kwaliteiten zich voortdurend kunnen ontwikkelen.
- Top-down én bottom-up initiatieven.
- Pragmatisch en strategisch.
- Het gaat om groei en persoonlijke ontwikkeling van leerlingen.
- Leiderschap van leerlingen wordt gezien en gewaardeerd.
- Men benoemt positieve verwachtingen over de prestaties en kwaliteiten van leerlingen.
- Ideeën zijn welkom.
- Meer om mensen en kwaliteiten dan om werk en taak.
- Leerlingen doen mee aan naschoolse activiteiten. Er is een divers aanbod.
- Het geven van vertrouwen is een belangrijke kernwaarde.

De school van de erkenning:

Competent

Hier is het eigenaarschap meer gedeeld dan verdeeld.

- Het eigenaarschap wordt meer genomen dan gegeven.
- Sterke bottom-up benadering.
- Meer natuurlijk dan gepland.
- De kracht van het initiatief.
- Eigenaarschap op alle lagen van de organisatie en de doelstellingen.
- De cultuur is professioneel; men spreekt elkaar aan.
- Symbiotische relaties.
- Ambitieuze en energieke.
- Kansen en sociaal ondernemen.
- Collectieve ambitie.
- Intuïtief en onafhankelijk.
- Een ieder heeft ontwikkelperspectief, talent wordt erkend en gekend.

De duurzame school:

Cultureel

Gedeeld eigenaarschap is diep in de praktijk en denken verankerd.

- Eigenaarschap van leerlingen is een onderliggende waarde.
- Intuïtieve sturing.
- Organisch gedeeld, ingebed in de cultuur.
- De vraag is meer "wat" dan "wie".
- Eerst de activiteiten, dan de rollen.
- Relaties zijn spontaan en samenwerkend.
- Wie er leidt of volgt hangt af van het onderwerp, de taak of de situatie.
- Gemeenschap van mensen die samenwerken.
- Gedeeld eigenaarschap is gewoon de manier waarop we hier dingen doen.
- Professionele leergemeenschap. een gemeenschap waar het leren van ieder centraal staat.

b) Het spel

Bij de vormgeving van het spel hebben we ons gericht op waarneembare kenmerken van de zes typen scholen. We hebben gezocht naar gedragskenmerken van leerlingen, van docenten en naar kenmerken van de organisatie. We hebben stellingen ontwikkeld over verschillende aspecten van die kenmerken. Hieronder een lijst van die verschillende aspecten

Leerlingen:

- Regie over leren
- Regie over leerstof
- Regie over tijd en rooster
- Regie over plaats en rooster
- Reflectief leren
- Mentoraat en inrichting op persoonlijke ontwikkeling

Docenten

- Regie geven aan leerlingen
- Leerstrategieën en differentiatie
- De mate van formatief leren
- Het mentoraat en inrichting op persoonlijke ontwikkeling
- Mate van samenwerking in team/school
- Professionele ontwikkeling

Organisatie

- Het rooster
- ICT
- Gebouw
- Taakbeleid
- Besluitvorming
- Verdeling van rollen en taken.

De stellingen zijn te vinden op de speelkaarten van het spel.

De speelkaarten (links: de voorkant met stellingen, rechts achterkant met de kleuren corresponderend met de stellingen)

	Statements for students
5 Reflective learning	
A	After each learning activity I reflect on what I have learned, on my work attitude and on my learning process.
B	I reflect on my results and ratings. I establish action points with my mentor / coach.
C	I reflect on my results, ratings and working attitude. I establish action points and discuss them with my mentor / coach.
D	I reflect on my results and ratings together with my mentor / coach.
E	I reflect daily on what I have learned, on my working attitude and on my learning process.
F	I get a feedback through my results and ratings.

We Own The School

5. Vervolgonderzoek

a) Onderzoeksvraag

In de afgelopen periode hebben we veel informatie verzameld over het begrip eigenaarschap en hoe dat op de scholen naar een praktijk wordt vertaald. Door gebruik te maken van het spel zijn er op zeer veel niveaus verkenningen uitgevoerd. We gingen bij die verkenningen steeds uit van kern 4 van onze definitie: de taxonomie.

We hebben in ons spel de typeringen van de scholen verbonden met gedrag van docenten en leerlingen en de organisatie kenmerken. We hebben daarbij eigenlijk kern 4 verbonden met kern 2 en 3. Met behulp van dit instrument, het spel “we own the school”, hebben we die verbindingen verder verkend.

In de volgende fase gaan we de link leggen met kern 1: De ervaring van eigenaarschap bij het leren. Het zou mooi zijn daar een verbinding te leggen. Immers het zou een hulpmiddel kunnen zijn in de discussie hoe men een school zou willen inrichten wanneer men eigenaarschap van leerlingen zou nastreven.

Op die manier komen we tot een onderzoeksvraag die de activiteiten in de volgende fase kan sturen:

“Wat is het verband tussen de verschillende typen scholen en het eigenaarschap dat leerlingen ervaren”?

b) Leerling enquête

Kern 1 is een deel van de definitie die lastig te meten is. Het gaat hier om de ervaring van eigenaarschap. Het is verleidelijk om de ervaring toch te vertalen in werkelijk zichtbaar en meetbare zaken zoals gedrag of activiteiten. De ervaring van eigenaarschap van leren is feitelijk een zeer subjectief en daardoor lastig meetbare grootheid. In ons theoretisch kader hebben we deze subjectieve ervaring gekoppeld aan de ervaringen die verbonden zijn met de theorie van “Flow”, die van “diep leren” en die van “growth mindset”. Inmiddels hebben we een vragenlijst ontwikkeld die we voor willen leggen aan onze doelgroep: leerlingen in het middelbaar onderwijs. Op die manier willen we de persoonlijke ervaring van eigenaarschap van leren van leerlingen kwantificeren. Daarmee hebben we belangrijke informatie voor ons vervolgonderzoek verzameld. Er is een eerste werk-versie ontworpen van een leerlingen-enquête.

c) Data

Subjectiviteit is niet het enigste kwestie die het meten van de ervaring van eigenaarschap complex maakt. De ervaring kan namelijk door allerlei factoren beïnvloed worden. We zijn geneigd te veronderstellen dat dit vooral door het ontwerp en werkwijze van het onderwijs van de school wordt veroorzaakt maar er kunnen diverse andere zaken ook meespelen. Opvoedingsstijl, regionale en etnische culturele verschillen, gewenning aan een praktijk, maar ook zaken als het weer, welbevinden, de sociale omgeving, of de wedstrijd of het feest van gisteren. Al deze zaken kunnen we niet buitensluiten. De enige manier om valide data te vinden is om de onderzoeksvragen vaak te stellen. Dan zouden de “andere zaken” weg moeten vallen. Alleen een grote hoeveelheid verzamelde gegevens kan helpen iets te zeggen over de ervaring van eigenaarschap van de leerlingen op een bepaalde school.

d) Het spel

Het spelen van het spel levert zoals gezegd andere informatie op. Het spel geeft de zienswijze van de spelers (docenten en leerlingen) op de staat van school en de gewenste staat op het gebied van eigenaarschap. (hier & nu en de toekomst). Voor het onderzoek is alleen de hier & nu versie van belang. Hiermee kan worden vastgesteld tot welk type school de groep deelnemers denkt dat hun school behoort. Een belangrijke vraag is nog wel hoe we dat moeten analyseren. De stellingen die we gebruiken om de deelnemers een keus te laten maken komen voort uit onze aannamen over het gedrag van leerlingen, docenten en organisatie kenmerken. Hoe valide zijn die eigenlijk? Bovendien zien we tot nu toe dat de uitkomsten erg divers kunnen zijn. Om die uitkomsten te duiden gaan we een mathematische analyse methode gebruiken. Er is eerste analyse instrument ontwikkeld n.a.v. een studiedag in één van de scholen.

e) De Keuzewijzer

Om meer focus in de keuze voor een schooltype te krijgen kiezen we voor nog een andere onderzoeks-vorm. We ontwikkelen een werkwijze om deelnemers expliciet te laten kiezen voor een schooltype. Dat gebruiken we een digitaal instrument. De basis daarvan is niet de lijst met stellingen maar de narratieve beschrijving van de typen scholen. We werken de beschrijving om naar een serie Ja / nee keuzevragen en we brengen dit onder in een digitaal instrument.

f) Diepte interviews

We hebben nog een andere manier ontwikkeld, om uitgebreide interviews af te nemen met een groep sleutelpersonen uit de school. De groep moet bestaan uit een divers panel van docenten, leerlingen en/of schoolleiding. Uitgangspunt is hier ook weer de beschrijvingen. Door de deelnemers te bevragen naar de uitgangspunten van de school en haar praktijk moet het beeld van de school duidelijk worden. De groep moet tot een gezamenlijke keus komen en bepalen welke typering het beste past bij de school. We gebruiken de zogenaamde socratische methode. Er is een set van uitgangspunten en een format ontwikkeld voor het diepte-interview.

g) Analyse

De verschillende methoden die hierboven zijn beschreven zijn verschillend van aard en hebben een verschillende doelstelling:

- De enquête moet antwoord geven op de vraag in welke mate de leerlingen eigenaarschap ervaren.
- De overige methoden moeten duidelijk maken tot welk type school men behoort.

Er worden drie methoden genoemd:

- a. Het spel
- b. De keuzewijzer
- c. Het diepte interview

Deze drie methoden zijn verschillend van invalshoek. Ze verschillen in de soorten vragen die worden gesteld (uit de gedrags- en organisatie-beschrijvingen of de uit de typering) of ze verschillen door het meer kwantitatieve of kwalitatieve karakter. Door met drie invalshoeken te werken, door triangulatie, ontstaat er een grotere mate van betrouwbaarheid.

Uiteindelijk zal er een dataverzameling ontstaan met aan de ene kant een via de triangulatie verkregen typering van de school en een mate van eigenaarschap zoals de leerlingen die ervaren, verkregen uit de enquêtes.

Die twee groepen data moet uiteindelijk antwoord geven op de vraag waar ons onderzoek over gaat: "Wat is het verband tussen de verschillende typen scholen en het eigenaarschap dat leerlingen hebben of ervaren".

6. Literatuur en Bronnen

- Hattie, J. (2015), "De impact van leren zichtbaar maken", Het bewijs in kaart gebracht, Rotterdam: Bazalt.
- Csikszentmihalyi, M. (1997), "Flow and Education", NAMTA Journal, vol.22 no.2 pg.2-35
- Dweck, C. S., & Leggett, E. L. (1988), "A social-cognitive approach to motivation and personality". Psychological Review, 95, pg.256-273
- Luc ,Stevens (2004), "Zin in School", Amersfoort: CPS.
- Macbeath, John (2006),"A matter of practice).